

CONSUMER**PRO**

BOOSTING PROFESSIONALS
IN CONSUMER PROTECTION

Kolektyvinis teisių gynimas

Teorinis pagrindas

2022- 2023

Collective Redress - Lithuania
February 2023 - version 1

Teorinio pagrindo dokumento pratarmė	3
1. Įvadas: kolektyvinio teisių gynimo samprata ir istorinė apžvalga	4
1.1. Apibrėžimas.....	4
1.2. Trumpa kolektyvinio teisių gynimo instituto istorija.....	5
1.3. Kaip ES Atstovaujamyjū ieškinių direktyva sąveikauja su taikoma nacionaline kolektyvinio teisių gynimo sistema?	7
1.4. Kolektyvinis teisių gynimas ES vartotojų teisės užtikrinimo sistemoje	8
2. Kuo svarbus kolektyvinis teisių gynimas?	9
2.1. Vartotojams	9
2.2. Teisėjams ir teismų sistemai.....	9
2.3. Prekiautojams.....	10
3. Kolektyvinis teisių gynimas: kokiais atvejais, kokiose srityse ir ko reikalaujama	10
3.1. Taikymo sritis.....	10
3.2. Pažeidimai ir galimos priemonės.....	12
3.3. Kam teikiami atstovaujantieji ieškiniai?	13
4. Teisinis statusas: kas gali inicijuoti atstovaujamuosius ieškinius?	14
4.1. Europos modelis, paremtas atstovaujančiais subjektais.....	14
4.2. Kas yra „kompetentingas subjektas“ ir kam suteikiamas toks statusas?.....	15
4.3. Kompetentingi subjektai, kurie turi teisę pareikšti vidaus ir tarpvalstybinius atstovaujamuosius ieškinius	15
4.4. Kaip tampama kompetentingu subjektu	16
4.5. Kokios pasekmės kyla tapus kompetentingu subjektu?	18
4.6. Ar informacija apie paskirtus kompetentingus subjektus yra vieša?.....	19
4.7. Ar kompetentingi subjektai yra prižiūrimi? Ar jie gali prarasti suteiktą statusą?	19
5. Atstovaujamoju ieškiniu suinteresuotų vartotojų grupės: kada ir kaip jos sudaromos?	20
5.1. Vartotojų grupės, kurių vardu reiškiami ieškiniai.....	20
5.2. <i>Opt-in</i> ir <i>opt-out</i> mechanizmai	21
5.3. Kas nusprendžia, kuris mechanizmas – <i>opt-in</i> ar <i>opt-out</i> bus taikomas?	21
5.4. Kada vartotojai turi pasirinkti <i>opt-in</i> arba <i>opt-out</i> mechanizmą?	23
6. Atskirų vartotojų informavimas apie atstovaujamojo ieškinio eigą.....	23
6.1. Kas ir kada turi informuoti vartotojus?	23

6.2. Kaip vartotojai turėtų būti informuojami apie atstovaujamuosius ieškinius?	25
7. Atstovaujamojo ieškinio priimtumas	26
7.1. Kodėl atstovaujamesiems ieškiniams keliamas priimtumo reikalavimas?.....	26
7.2. Kokie reikalavimai keliami atstovaujamesiems ieškiniams, kad jie būtų priimti nagrinėti?	26
7.3. Kas vertina, ar ieškinys atitinka priimtumo reikalavimus?	27
8. Atstovaujamojo ieškinio finansavimas	28
9. Taikūs sprendimai ir kolektyviniai susitarimai	29
9.1. Išankstinės konsultacijos siekiant taikaus sprendimo	29
9.2. Susitarimai dėl teisių gynimo priemonių ir jų kontrolė	30
10. Galutinių sprendimų vykdymas, likusios sumos paskirstymas	31
11. Tarpvalstybinių atstovaujamojo ieškinio pareiškimas	32
11.1. Bendri atstovaujamesiems ieškiniams, pareikšti kompetentingų subjektų	32
11.2. Atstovaujamesiems ieškiniams taikomos tarptautinės privatinės teisės normos	32
12. Papildomi šaltiniai ir nuorodos	33

Ši medžiaga parengta įgyvendinant projektą [Consumer PRO](#) – Europos Komisijos iniciatyvą pagal Europos vartotojų programą. Europos Komisijos parama nereiškia pritarimo dokumento turiniui, jis atspindi tik autorių požiūrį. Komisija taip pat neatsako už dokumente pateiktos informacijos naudojimą.

1. ĮVADAS: KOLEKTYVINIO TEISIŲ GYNIMO SAMPRATA IR ISTORINĖ APŽVALGA

1.1. Apibrėžimas

- **Ką reiškia terminas „kolektyvinis teisių gynimas“?**

Kolektyvinis teisių gynimas yra bendras terminas, apibūdinantis įvairius procedūrinius mechanizmus, padedančius asmenų grupėms veikti bendrai, siekiant nutraukti neteisėtą veiklą ir (arba) reikalauti atlyginimo, įskaitant kompensaciją, už grupės asmenų patirtą žalą. Kalbant apie tokioje procese teikiamus ieškinius, nuo 2010-ųjų ES politikos formuotojai pirmenybę teikia terminui „kolektyvinis ieškinys“, o ne JAV dažniau naudojamai sąvokai „grupės ieškinys“. Taip siekiama aiškiai atskirti europinį požiūrį nuo JAV modelio, kuris dažnai vertinamas neigiamai ir pasižymi prasta reputacija.

Kodėl JAV naudojamas grupės ieškinys vadinamas „Frankenšteino pabaisa“?

JAV grupės ieškinys neretai pavadinamas „Frankenšteino pabaisa“, nes šis procesas, sukurtas kilniais tikslais, neretai tampa piktnaudžiavimo, šantažo ar nepagrįsto bylinėjimosi, sukeliančio pavojų rinkai ar net visai ekonomikai, įrankiu. Todėl tokiems ieškiniams JAV įvesti tam tikri ribojimai. Kaip juokauja amerikiečių mokslininkai: „dauguma grupės ieškinių buvo tiesiog emocingi, o atskiri atvejai metams bėgant virto anekdotais“.*

2008 m. Europos Komisija pabrėžė, kad problemos esmė slypi ne pačiame grupės ieškinyje, o „toksiškame kokteilyje“, kuris jungia grupės ieškinio, žalos atlyginimo, advokatų sėkmės mokesčio ir kitus elementus, būdingus JAV procesinei teisei.

- **„Atstovaujамieji ieškiniai“, „grupės ieškiniai“, „kolektyviniai ieškiniai“ ir kiti terminai**

Direktyvoje (ES) 2020/1828 (toliau – Atstovaujamųjų ieškinių direktyva arba RAD (angl. *Representative Action Directive*) naudojamas terminas „atstovaujамasis ieškinys“. Taip apibūdinamas vartotojų kolektyvinių interesų apsaugos būdas, kuris pagal šią direktyvą turi būti užtikrintas visose ES valstybėse narėse. RAD nurodyta, kad atstovaujамasis ieškinys yra viena iš kolektyvinių teisių gynimo priemonių. Ji įgyvendinama, kai vienas ar keli „kompetentingi subjektai“ kaip šalis ieškovė vartotojų vardu pateikia ieškinį teismui ar

*A.H. MILLER, 'Of Frankenstein Monsters and Shining Knights: Myths, Reality and the Class Action Problem', (92) *Harvard Law Review*, 1979, n°3, pp.664-694

administracinei institucijai, siekdama apginti kolektyvinius vartotojų interesus ir prašydama taikyti uždraudžiamąsias priemones, teisių gynimo priemones arba abi šias priemones. Svarbu paminėti, kad nacionaliniu lygmeniu kolektyvinio teisių gynimo mechanizmai gali būti vadinami skirtingai, pavyzdžiui, Prancūzijoje „grupės ieškinys“ (angl. „group action“) Belgijoje – „kolektyvinis ieškinys“ (angl. „collective action“), Portugalijoje – „visuotinis ieškinys“ (angl. „popular action“).

1.2. Trumpa kolektyvinio teisių gynimo instituto istorija

- **Kolektyvinis teisių gynimas pasaulyje**

Nors dauguma mano priešingai, kolektyvinio teisių gynimo mechanizmai nėra nauji, o šio instituto ištakos nekilo Jungtinėse Amerikos Valstijose. Ankstyvųjų kolektyvinio teisių gynimo formų galima rasti dar viduramžių Anglijoje – jau tuomet valstiečių ar tam tikros bendruomenės žmonių grupės turėjo būdų veikti kolektyviai, kad apgintų savo teises. Šiuolaikinės kolektyvinio teisių gynimo formos pradėtos taikyti Jungtinėse Amerikos Valstijose XX a. septintajame dešimtmetyje, vėliau jas perėmė bendrosios teisės jurisdikcijos (pvz., Australija ir Kanada dešimtajame dešimtmetyje). Kelios kolektyvinio teisių gynimo bangos galiausiai pasiekė Europos krantus 2000-ųjų pradžioje, 2010 m. ir 2020 m.

Kolektyvinio teisių gynimo instituto plitimo priežastys yra kompleksinės ir įvairialypės, tačiau dažniausias jas lemia vidinės aplinkybės. Kai kuriose šalyse tokių procesų naudojimą skatino patys teismai, vedami siekio optimizuoti masinius ieškinius bei ekonomiškai ir efektyviai spręsti sudėtingas bylas, kuriose gali būti šimtai ieškovų. Kitais atvejais kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų priėmimą lėmė nuolat didėjantis plataus masto žalos atvejų skaičius ir tai, kad dažnai trūko žalos atlyginimo priemonių.

- **Situacija Europos Sąjungoje**

Europoje kolektyvinio teisių gynimo kelias buvo ilgas ir sudėtingas. Europos politikos kūrėjai stengėsi rasti pusiausvyrą tarp poreikio užtikrinti visų nukentėjusių asmenų teisę kreiptis į teismą plataus masto žalos atvejais ir noro įgyvendinti pakankamas apsaugos priemones, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo bylinėjimusi. 2013 m. Europos Komisija priėmė rekomendaciją, kurioje nustatė vienuolika neprivalomų nacionalinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmo principų. Dokumentu buvo siekiama paskatinti atitinkamus teisėkūros procesus nacionaliniu lygmeniu ir padėti valstybėms narėms įsidiesti kolektyvinio teisių gynimo mechanizmus į nacionalines teises sistemas.

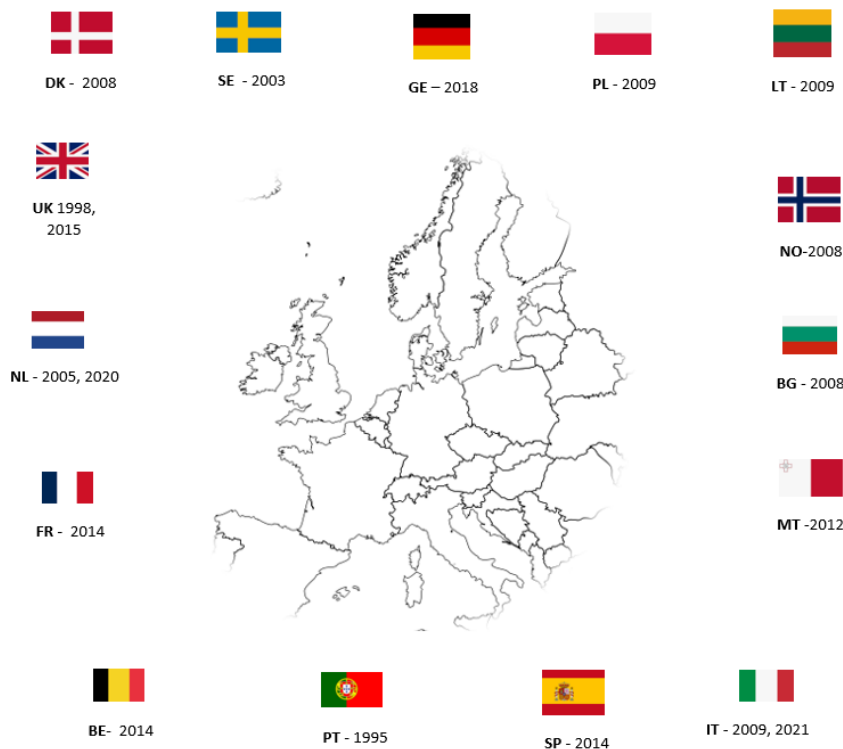
2018 m. sausio mėn. Europos Komisija paskelbė ataskaitą, kurioje įvertino 2013 m. rekomendacijos poveikį valstybėms narėms. Ataskaitoje buvo atkreiptas dėmesys, kad kolektyvinio teisių gynimo mechanizmai skirtingose ES valstybėse gerokai skiriasi, o kai kuriose šalyse nėra realios galimybės jais pasinaudoti. Tuo pačiu metu Europą sukrėtė

Dieselgate skandalas (nustatyta, kad kai kurie gamintojai savo automobiliuose įdiegė technologijas, leidžiančias klastoti išmetamųjų dujų emisijos duomenis). Kai JAV vartotojai iš tokių gamintojų gavo kompensacijas vos per kelis mėnesius, dauguma ES vartotojų liko tuščiomis rankomis: buvusios ES teisingumo komisarės Veros Jourovos žodžiais tariant, tai buvo „šaltas dušas“ europiečiams. *Dieselgate* atvejis parodė, kad daugumoje Europos šalių trūksta priemonių, užtikrinančių kompensacijas vartotojams plataus masto žalos atveju.

Įvertinusi tokią situaciją, Europos Komisija 2018 m. balandžio mėn. pateikė pasiūlymą dėl Naujų galimybių vartotojams dokumentų rinkinio, kurį sudarytų dvi direktyvos. Viena iš jų – direktyva dėl atstovaujamybės ieškinių siekiant apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus, parengta [Direktyvos 2009/22/EB dėl ieškinių dėl uždraudimo](#) pagrindu. Ji buvo priimta 2020 m. lapkričio 25 d. ([Direktyva 2020/1828 dėl atstovaujamybės ieškinių siekiant apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB.](#)) Valstybės narės turėjo iki 2022 m. gruodžio mėn. perkelti direktyvos nuostatas į savo nacionalinę teisę. Direktyvos nuostatos bus pradėtos taikyti nuo 2023 m. birželio mėn.

- **Situacija valstybėse narėse**

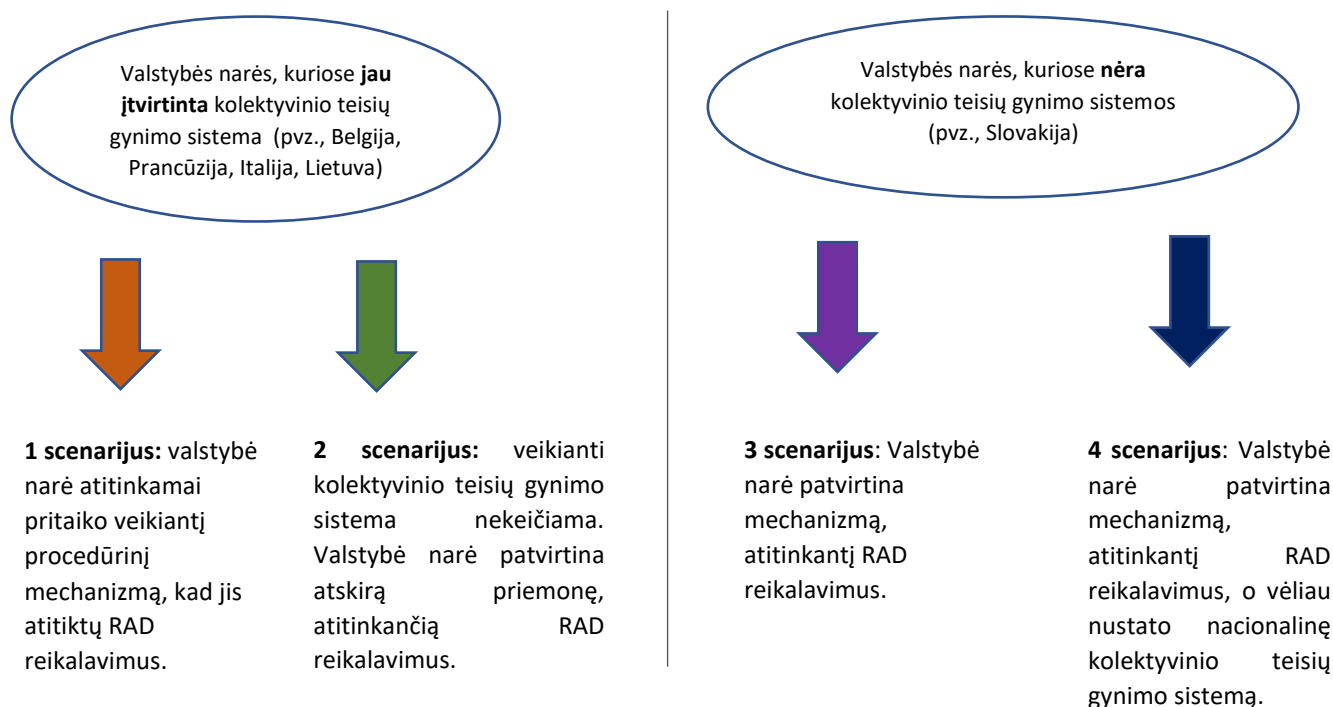
1990-2000 m., kaip parodyta toliau pateiktame žemėlapyje, daugelis ES valstybių narių įtvirtino nacionalinius kolektyvinių teisių gynimo mechanizmus, tačiau jie labai skyrėsi savo procedūrine struktūra ir taikymo sritimi.

1.3. Kaip ES Atstovaujamyjū ieškinių direktyva sąveikauja su taikoma nacionaline kolektyvinio teisių gynimo sistema?

Atstovaujamyjū ieškinių direktyvos tikslas – užtikrinti, kad visose valstybėse narėse būtų bent vienas atstovaujamyjū ieškinių procedūrinis mechanizmas ir pagal jį būtų galima taikyti uždraudžiamąsias ir teisių gynimo priemones. Direktyva nesiekia nei pakeisti, nei panaikinti veikiančių nacionalinių mechanizmų. Perkeldamos direktyvą į savo nacionalines sistemas, valstybės narės turi galimybę pritaikyti taikomus mechanizmus, kad užtikrintų jų atitiktį direktyvos reikalavimams, arba gali nuspręsti sukurti naują procedūrinę sistemą, įtraukiant jau naudojamus elementus. Be to, valstybės narės, kurios neturėjo tokio mechanizmo, ateityje gali suformuoti nacionalinę kolektyvinio teisių gynimo sistemą, papildančią į nacionalinę teisę perkeltas Atstovaujamyjū ieškinių direktyvos nuostatas, jei tam kiltų poreikis.

Bet koku atveju, **bent vienas nacionalinis procedūrinis mechanizmas, skirtas atstovavimo veiksams, turi atitikti direktyvos reikalavimus**. Tuomet kompetentingi subjektai gali pasirinkti vieną iš galimybių (įtvirtintą pagal direktyvos nuostatas arba jau veikiančią mechanizmą) apginti kolektyvinius vartotojų interesus.

1.4. Kolektyvinis teisių gynimas ES vartotojų teisės užtikrinimo sistemoje

Kolektyvinis teisių gynimas yra svarbus elementas vartotojų teisių gynimo sistemoje, kuri, *inter alia*, taip pat apima valdžios institucijų užtikrinamą teisės aktų vykdymą, neteisminį (alternatyvų) vartotojų ginčų sprendimą (AGS) ir kitus teisinius veiksmus. Kai kuriose valstybėse narėse skirtingos priemonės turi jungiamųjų grandžių. Pavyzdžiui, Belgijoje arba Danijoje vartotojų teisių apsaugos ombudsmenai turi teisę teikti atstovaujamuosius ieškinius teismams vartotojų vardu.

ES UŽTIKRINIMO PRIEMONĖS			
Vykdymas	Viešasis sektorius	Privatus sektorius	Neteisminis (alternatyvus) ginčų sprendimas
Teisės aktai	REGLAMENTAS (ES) 2017/2394 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymo užtikrinimą, bendradarbiavimo.	Direktyva 2020/1828 <i>(Dėl atstovaujamųjų ieškinių siekiant apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus)</i> Direktyva 2009/22/EB <i>(Ieškiniai dėl uždraudimo. Bus pakeista RAD 2023 m. birželio mėn.)</i> Reglamentas 861/2007 <i>(Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra)</i> Reglamentas 1896/2006 <i>(Europos mokėjimo įsakymo procedūra)</i>	Direktyva 2013/11 <i>(Vartotojų AGS direktyva)</i> Reglamentas 524/2013 <i>(EGS reglamentas)</i>
Subjektas	Viešosios valdžios institucijos	Kompetentingi subjektai (pavyzdžiui, vartotojų organizacijos, viešosios įstaigos ir pan.), turintys teisę teikti atitinkamus ieškinius. Teismai arba administracinės institucijos, atsakingos už atstovaujamųjų ieškinių nagrinėjimą ir uždraudžiamųjų priemonių taikymą.	Ombudsmenai ir/arba įvairūs kompetentingi AGS subjektai

2. KUO SVARBUS KOLEKTYVINIS TEISIŲ GYNIMAS?

2.1. VARTOTOJAMS

Tyrimai rodo, kad vartotojai, susidūrę su jų teisių pažeidimu, dažniausiai nesiima jokių teisinių priemonių, jei mano, kad procesas truks ilgai (41 proc.)², kai ginčo suma yra nedidelė (35 proc.), yra įsitikinę, kad teisinės priemonės nepadės rasti juos tenkinančio sprendimo (34 proc.) arba kai asmenys nežino, kur ir kaip kreiptis dėl pažeidimo (20,1 proc.). Didelė dalis vartotojų nenori teikti ieškinių prieš tarptautines bendroves, kurių gynybos galimybės akivaizdžiai geresnės. Kitaip tariant, vartotojai nėra motyvuoti ginti savo teises, nes tiki, kad bylinėjimosi išlaidos ir laiko sąnaudos bus nemažos, o galutinis rezultatas – nevertas pastangų. Situacija ypač problematiška, kai bendra padaryta žala didelė, tačiau kiekvienas vartotojas atskirai patiria nedidelius nuostolius. Tokiais atvejais pavieniai asmenys nesiryžta pareikšti ieškinio, todėl prekybininkams neteisėta veikla yra pelninga. Kolektyvinio teisių gynimo mechanizmai, sukurdami sąlygas masto ekonomijai, palengvina vartotojų galimybes ieškoti teisingumo ir tuo pačiu prisideda prie vienodų sąlygų prekybininkams sudarymo.

2.2. TEISĖJAMS IR TEISMŲ SISTEMAI

Plataus masto žalos atvejais vartotojai gali teikti daugybę individualių ieškinių, o tai sukelia pavojų visos teismų sistemos veikimui. Pavyzdžiui, Vokietijoje *Deutsche Telekom* byloje dalyvavo daugiau kaip 15 000 ieškovų ir daugiau kaip 700 advokatų – toks krūvis užgriuvo Frankfurto teismą. Vienas teisėjas, XX a. septintajame dešimtmetyje Jungtinėse Amerikos Valstijose dirbęs su grupės ieškinio bylomis, apskaičiavo, kad jei jis būtų atskirai atstovavęs kiekvienam asmeniui, prisijungusiam prie grupės, būtų prirėkęs dirbti maždaug 182 metus. Teisme nagrinėjant didelei grupei asmenų žalą sukėlusius atvejus kyla nemažai neigiamų pasekmių: teismų perkrova, padidintas žmogiškųjų, materialinių bei finansinių išteklių poreikis, kai teismų biudžetai ir taip labai riboti ir kt.

(...) Nereikia sudėtingų matematinių skaičiavimų, kad nustatytume – jei kiekvienas iš daugiau kaip 1100 atvejų būtų nagrinėjamas atskirai po 38 dienas, nemaža dalis šios šalies apygardos teisėjų galėtų metus neveikti nieko daugiau, tik spręsti Bendectino bylas).

Teisėjas C. B. RUBIN, In Re Richardson-Merrell, Inc., 624 F. Supp.1212, 1985 m. rugsėjo 17.

² Žr., pavyzdžiui, Vartotojų požiūrio į tarpvalstybinę prekybą ir vartotojų apsaugą tyrimą, 2018 m.

2.3. Prekiautojams

Priešingai nei įprasta manyti, kolektyviniai ieškiniai taip pat gali būti naudingi verslui, nes jie padeda išvengti didelio skaičiaus individualių ieškinių ir leidžia prekyautojams lengviau išsiaiškinti ar išspręsti ginčytinas situacijas. Ieškinių sujungimas gali padėti verslininkams įvykdyti teisinius įsipareigojimus, nustatytus visų pirma pagal bendrovių teisę (pavyzdžiui, teikti informaciją akcininkams), arba išvengti papildomų koordinavimo išlaidų.

i

Kolektyviniai plataus masto žalos ieškiniai Nyderlanduose: priemonė, atitinkanti prekybininkų poreikius

2005 m. Nyderlandai priėmė kolektyvinių plataus masto žalos ieškinių taisykles, kaip praktinį ir skubų sprendimą *dietilstilbesterolio* (DES) byloje. 1992 m. Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas keletą farmacijos bendrovių pripažino solidariai atsakingomis vienoje byloje ir kiekvienas ieškovas turėjo individualiai kreiptis dėl kompensacijos. Tuo pat metu prekybininkai sulaukė tūkstančių individualių ieškinių. Tokia situacija paskatino Teisingumo ministeriją įgyvendinti naują procesinę priemonę, kurioje buvo suderintas teisingumas ir veiksmingumas. Tai vadinamoji WCAM procedūra ("Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade"), kuri leido visiems ieškovams ir atsakovams bendrai išspręsti visus nagrinėjamus reikalavimus.

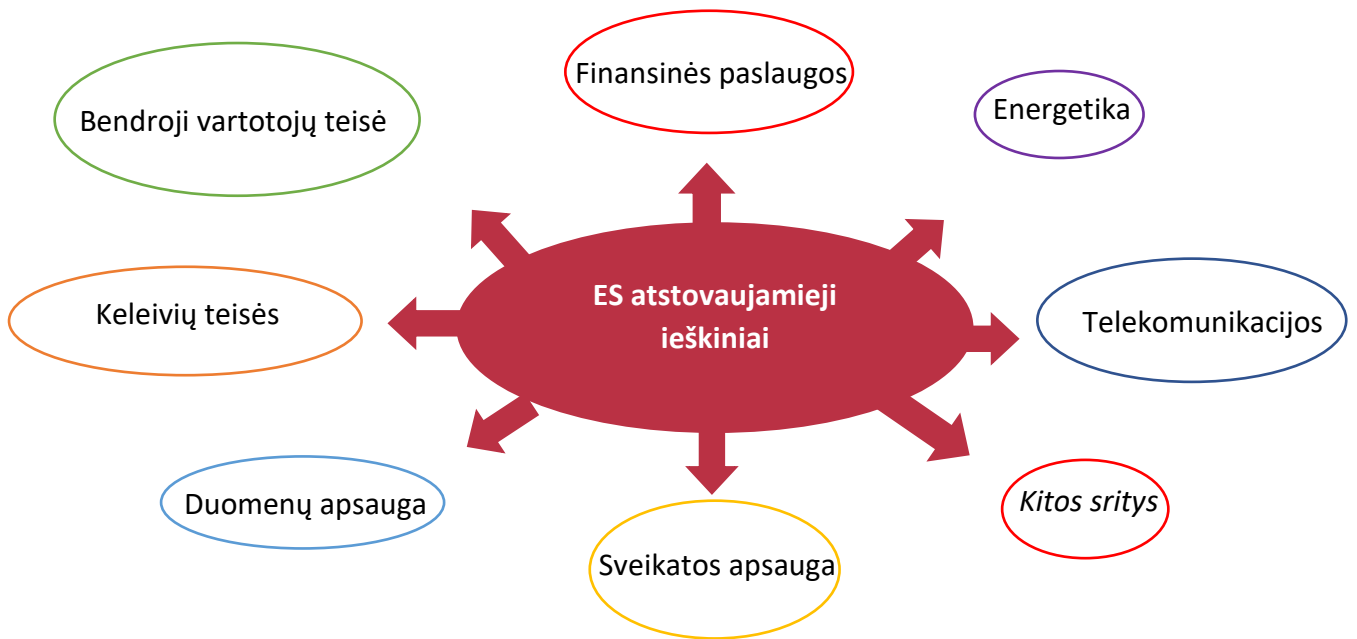
3. KOLEKTYVINIS TEISIŲ GYNIMAS: KOKIAIS ATVEJAIŠ, KOKIOSE SRITYSE IR KO REIKALAUJAMA

3.1. Taikymo sritis

- **Atstovaujамųjų ieškinių direktyva**

ES Atstovaujамųjų ieškinių direktyva taikoma verslo ir vartotojų santykiams, kuriuos reglamentuoja direktyvos 1 priede išvardyti Sąjungos teisės aktai (RAD 2 str.). Valstybės narės, jei pageidauja, gali nustatyti, kad procedūrinis mechanizmas, atitinkantis direktyvos nuostatas, perkeltas į nacionalinę teisę, būtų taikomas ir kitų grupių (pavyzdžiui, verslo), teisių apsaugai.

Atstovaujамieji ieškiniai neapsiriboja bendrąja vartotojų teise, bet gali būti pareikšti dėl vartotojų teisių pažeidimų įvairiuose sektoriuose, pavyzdžiui: finansinių paslaugų, duomenų apsaugos, kelionių ir turizmo, energetikos ar telekomunikacijų ir pan. Nesvarbu, kaip vartotojai tokiuose santykiuose vadinami: „keliautojais“, „naudotojais“, „mažmeniniais investuotojais“, „mažmeniniais klientais“, „duomenų subjektais“ ar kt. Visi teisės aktai, kuriems taikoma direktyva, išvardyti dokumento 1 priede.

Svarbu paminėti, kad **ne visos atitinkamų teisės aktų nuostatos patenka į direktyvos taikymo sritį**. Direktyva taikoma tik nuostatom, reguliuojančioms vartotojų interesų apsaugą. Todėl, remiantis direktyvos 1 priede išvardytais teisės aktais, derėtų patikrinti jos taikymo apimtį.

Pavyzdžiui, pagal RAD 1 priedą...

- Visos Direktyvos 2005/29 dėl nesąžiningos komercinės veiklos nuostatos patenka į RAD taikymo sritį.
- RAD taikoma tik kai kurioms Direktyvos 2001/83 dėl žmonėms skirtų vaistų nuostatom (86-90, 98 ir 100 straipsniams).

• *Kolektyvinis teisių gynimas nacionaliniame lygmenyje*

Valstybių narių lygmenyje kolektyvinio teisių gynimo procedūros gali būti taikomos horizontaliai arba tik keliuose sektoriuose. Pavyzdžiui, Prancūzijoje ši priemonė naudojama vartotojų apsaugos, konkurencijos, sveikatos, diskriminacijos ir aplinkosaugos srityse, o Belgijoje kolektyvinius ieškinius galima pateikti tik ginant vartotojų interesus.

3.2. Pažeidimai ir galimos priemonės

Pagal Atstovaujamyjū ieškinių direktyvą atstovaujantieji ieškiniai gali būti teikiami dėl uždraudžiamųjų priemonių ir/arba dėl teisių gynimo priemonių.

- **Uždraudžiamųjų priemonių** gali būti prašoma nepriklausomai nuo to, ar atskiri vartotojai patyrė kokių nors realių nuostolių ar žalos. Nesvarbu, ar prekiautojas atitinkamą veiklą vykdė tyčia, ar dėl aplaidumo. Uždraudžiamosios priemonės gali būti, pavyzdžiui, reikalavimai, kad prekiautojai pašalintų nesąžiningas sąlygas, pateiktų trūkstantį informaciją arba viešai paskelbtų teismo ar administracinio subjekto sprendimą. Atskiri vartotojai, nukentėję vykdant veiklą, dėl kurios taikoma uždraudimo priemonė, gali laisvai pareikšti individualius ieškinius dėl žalos atlyginimo.
- **Teisių gynimo priemonės** gali būti kompensacija, prekės suremontavimas, pakeitimas, kainos sumažinimas, sumokėtų pinigų grąžinimas arba sutarties nutraukimas, kaip numatoma pagal ES ir nacionalinės teisės reikalavimus bei atsižvelgiant į individualias kiekvieno atvejo aplinkybes.

Taip pat pažymėtina, kad Atstovaujamyjū ieškinių direktyva taikoma ne tik vykdomiems pažeidimams, bet ir tokiems, kurie buvo nutraukti iki atstovaujamojo ieškinių pareiškimo arba jau užbaigtiems (atsižvelgiant į nacionalinėje teisėje nustatytus senaties terminus). Svarbu tai, kad ieškinių, kuriuo siekiama taikyti uždraudžiamąsias arba teisių gynimo priemones, inicijavimas tam tikromis sąlygomis nutraukia taikomus senaties terminus.

Ar kolektyvinius ieškinius galima teikti dėl visų rūšių žalos, įskaitant turtinę ir neturtinę žalą, atlyginimo?

Direktyvoje neišskiriama, kokios žalos atlyginimui taikomi tokie mechanizmai. Tačiau kai kurios valstybės narės šią sritį reglamentuoja nacionalinėmis taisyklėmis: pavyzdžiui, Prancūzijoje kolektyviniai ieškiniai naudojami tik siekiant atlyginti vartotojų patirtą materialinę žalą. Ir atvirkščiai – duomenų apsaugos srityje pareikštais ieškinių galima reikalauti atlyginti tik neturtinę žalą.

Ar naudojant kolektyvinius ieškinius galima reikalauti „baudinio nuostolių atlyginimo“?

Baudiniai nuostoliai – tai pinigų sumos, priteisiamos papildomai prie kompensacijų, siekiant nubausti atsakovą už neteisėtą elgesį. Nors baudinio nuostolių atlyginimas plačiai naudojamas JAV, Europoje tokios priemonės vis dar labai ribojamos. Vos keliose Europos šalyse (pvz., Jungtinėje Karalystėje, Airijoje) leidžiama taikyti tam tikros formos baudinių nuostolių atlyginimą. Atstovaujamojo ieškinių direktyvoje numatyta, kad „valstybių narių lygmeniu turėtų būti vengiama baudinio nuostolių atlyginimo skyrimo“.

3.3. Kam teikiami atstovaujameji ieškiniai?

Nustatant, koks teismas ar institucija turėtų nagrinėti atstovaujamojo ieškinį, svarbūs du klausimai: pirma, kokiam subjektui turėtų būti pateiktas ieškiny? Antra, kokia institucija yra kompetentinga geografiniu požiūriu?

- **Kokiam subjektui turėtų būti teikiamas atstovaujamojo ieškiny?**

Atstovaujamojo ieškinių direktyvoje nustatyta, kad valstybėms narėms paliekama teisė spręsti, ar atstovaujameji ieškiniai turėtų būti teikiami teismui, ar administracinei institucijai, ar abiem institucijoms, priklausomai nuo teisės srities arba atitinkamo ekonomikos sektoriaus (RAD 7 str. 1 d.).

Ar atstovaujameji ieškiniai nagrinėjami specializuotuose teismuose?

Kai kurios valstybės narės įsteigė specializuotus teismus nacionalinio lygmens kolektyviniams ieškiniams nagrinėti. Taip siekiama plėtoti specifinę patirtį ir žinias šioje srityje, taip pat užtikrinti, kad teisme būtų pakankamai darbuotojų, tinkamai pasirengusių nagrinėti kolektyvinius reikalavimus.

Pavyzdžiui, Belgijoje Briuselio komercinių bylų teismas turi išimtinę kompetenciją kaip pirmoji instancija nagrinėti kolektyvinius ieškinius dėl žalos atlyginimo ("action collective"), o Briuselio apeliacinis teismas - išimtinę kompetenciją nagrinėti tokių ieškinių apeliacinius skundus.

- **Koks subjektas yra geografiniu požiūriu kompetentingas nagrinėti atstovaujamosius ieškinius?**

Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje nenumatytos konkrečios taisyklės, pagal kurias būtų galima nustatyti geografiškai kompetentingą teismą ar instituciją, todėl reikalavimai skiriasi, priklausomai nuo šalių. Kai kurios valstybės narės steigia specializuotus teismus kolektyviniams ieškiniams nagrinėti (žr. aukščiau pateiktą informaciją), o kitos gali remtis anksčiau galiojusiomis civilinio proceso taisyklėmis, kad kompetentingas teismas nustatomas pagal verslo subjekto (atsakovo) registracijos vietą.

Kompetentingo teismo (geografiniu atžvilgiu) nustatymas: Prancūzijos pavyzdys

Pagal Prancūzijos civilinio proceso taisyklės kolektyvinių ieškinių ("action de groupe") jurisdikcija nustatoma pagal verslininko (atsakovo) buveinės vietą. Pavyzdžiui, jeigu prekiautojo buveinė yra Marselio mieste, geografiškai kompetentingas teismas bus Marselio miesto teismas. Tačiau yra viena šios taisyklės išimtis: Paryžiaus teismas turi išimtinę jurisdikciją, kai prekiautojo buveinė yra už Prancūzijos ribų arba kai buveinės adresas nežinomas.

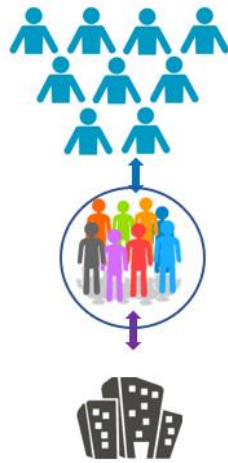
Tarpvalstybiniais atstovaujamesiems ieškiniams taikomos ES ir nacionalinės tarptautinės privatinės teisės taisyklės (žr. toliau 11 skirsinį).

4. TEISINIS STATUSAS: KAS GALI INICIJUOTI ATSTOVAUJAMUOSIUS IEŠKINIUS?

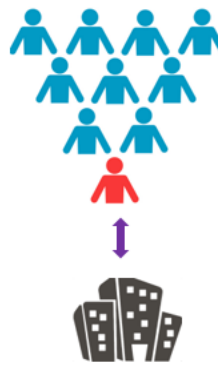
4.1. Europos modelis, paremtas atstovaujančiais subjektais

Direktyvoje įtvirtintos atstovaujamyjū ieškinių teikimo taisyklės, todėl dauguma valstybių narių lygmeniu taikomų procedūrinių mechanizmų remiasi panašiu modeliu, kuriame ieškinį inicijuoja ir teikia atstovaujantis subjektas. Tai reiškia, kad tam tikras subjektas (pvz., vartotojų organizacija) inicijuoja ieškinį atstovaujamyjū vartotojų, kurie patys nėra proceso šalys, grupės vardu. Tokia tvarka skiriasi nuo JAV taikomo modelio, kai vienas ar keli ieškovai, kurie taip pat priklauso ieškovų grupei, bylinėjasi teisme savo ir visos grupės vardu.

Atstovaujančių subjektų modelis, taikomas ES

Įgaliotų ieškovų modelis, taikomas JAV

4.2. Kas yra „kompetentingas subjektas“ ir kam suteikiamas toks statusas?

Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje apibrėžta, kad „kompetentingas subjektas – vartotojų interesams atstovaujanti organizacija ar viešasis subjektas, kurį valstybė narė paskyrė kompetentingu atstovaujamesiems ieškiniams pareikšti pagal šią direktyvą (įskaitant vartotojų organizacijas, atstovaujančias narius iš daugiau nei vienos valstybės narės) (RAD 3 str. 4 d. ir 4 str.).

Valstybė narė subjektą jo paties prašymu *ad hoc* pagrindu gali paskirti kompetentingu subjektu konkretaus vidaus atstovaujamojo ieškinio pareiškimo tikslu (pavyzdžiui, subjektas vienija asmenis, patyrusius masinę žalą dėl atitinkamos verslininko veiklos), jei jis atitinka paskyrimo kompetentingu subjektu kriterijus, apibrėžtus direktyvos nuostatose, perkeltose į nacionalinę teisę (RAD konstatuojamosios dalies 28 p.ir RAD 4 str.). Tačiau svarbu pažymėti, kad kompetentingi subjektai, paskirti *ad hoc* pagrindu, negali pareikšti tarpvalstybinių atstovaujamyjū ieškinių.

4.3. Kompetentingi subjektai, kurie turi teisę pareikšti vidaus ir tarpvalstybinius atstovaujamuosius ieškinius

Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje atskiriami kompetentingi subjektai, kurie turi teisę pareikšti **tarpvalstybinį** atstovaujamyjū ieškinį, ir subjektai, kurie turi teisę pareikšti **vidaus** (nacionalinius) atstovaujamuosius ieškinius (RAD 3 str. 6 d. ir 7 d.).

Vidaus atstovaujamasis ieškinys	Tarpvalstybinis atstovaujamasis ieškinys
Atstovaujamasis ieškinys, kurį kompetentingas subjektas pareiškia toje valstybėje narėje, kurioje jis buvo paskirtas.	Atstovaujamasis ieškinys, kurį kompetentingas subjektas pareiškia kitoje valstybėje narėje, nei valstybė, kurioje jis buvo paskirtas.
<i>Pavyzdžiui, Ispanijoje paskirtas kompetentingas subjektas pareiškia ieškinį Ispanijoje.</i>	<i>Pavyzdžiui, Slovakijoje paskirtas kompetentingas subjektas pareiškia ieškinį Lietuvoje.</i>

Kompetentingam subjektui pareiškus atstovaujamąjį ieškinį valstybėje narėje, kurioje jis yra paskirtas, tas atstovaujamasis ieškinys turėtų būti laikomas vidaus atstovaujamoju ieškiniu, net jeigu tas atstovaujamasis ieškinys buvo pareikštas prieš prekiautoją, kurio buveinė yra kitoje valstybėje narėje, ir net jeigu tuo atstovaujamoju ieškiniu atstovaujama vartotojams iš kelių valstybių narių. **Galiausiai, siekiant nustatyti pareikšto atstovaujamojo ieškinio rūšį, lemiamas veiksnys turėtų būti tai, kurioje valstybėje narėje ieškinys yra pareikštas** (RAD konstatuojamosios dalies 23 p.).

4.4. Kaip tampama kompetentingu subjektu

Valstybės narės paskiria tam tikrus subjektus kompetentingais pareikšti vidaus ar tarpvalstybinį atstovaujamąjį ieškinį (RAD 4 str. 1 d. ir 2 d.). Tačiau svarbu pažymėti, kad Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje nustatyti aiškūs reikalavimai, kuriuos turi atitikti tik kompetentingi subjektai, paskirti tarpvalstybiniais atstovaujamesiems ieškiniams pareikšti (RAD 4 str. 3 d.).

Valstybės narės gali laisvai nustatyti atitinkamus reikalavimus kompetentingiems subjektams vidaus atstovaujamyjū ieškinių pareiškimo tikslu, tačiau tokie reikalavimai turi atitikti Direktyvos tikslus, siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvų atstovaujamyjū ieškinių veikimą (RAD 4 str. 4 d.).

Kontrolinis sąrašas kriterijų, kuriuos turi atitikti subjektas, kad būtų paskirtas kompetentingu subjektu TARPVALSTYBINIŲ atstovaujamyjū ieškinių pareiškimo tikslu.

Reikalavimai, taikomi kompetentingo subjekto STRUKTŪRAI:

- Tai juridinis asmuo, įsteigtas pagal jį paskyrusios valstybės narės nacionalinę teisę (RAD 4 str. 3 d. a p.)
- Subjektas yra ne pelno siekiančio pobūdžio (4 str. 3 d. c p.).

Reikalavimai, taikomi kompetentingo subjekto VEIKLAI:

- Subjektas gali įrodyti, kad iki jo prašymo dėl paskyrimo pateikimo 12 mėnesių vykdė faktinę viešąją veiklą saugodamas vartotojų interesus (RAD 4 str. 3 d. a p.).
- Pagal subjekto įstatuose nurodytą tikslą jis turi teisėtą interesą apsaugoti vartotojų interesus (RAD 4 str. 3 d. b p.).
- Subjektui netaikomas nemokumo procesas arba jis nėra paskelbtas nemokiu (RAD 4 str. 3 d. d p.).

Reikalavimai, taikomi kompetentingo subjekto NEPRIKLAUSOMUMUI:

- Subjektas yra nepriklausomas ir jam nedaro įtakos asmenys, kurie nėra vartotojai (RAD 4 str. 3 d. e p.).
- Subjektas yra nustatęs procedūras, kuriomis užkertamas kelias interesų
- konfliktui tarp jo, jo finansavimo teikėjų ir vartotojų interesų (RAD 4 str. 3 d. e p.).

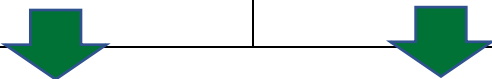

Reikalavimai, taikomi kompetentingo subjekto SKAIDRUMUI:

- Subjektas tinkamomis priemonėmis, visų pirma savo interneto svetainėje, aiškia ir suprantama kalba paviešina informaciją, kuria parodoma, kad jis laikosi kompetentingam subjektui keliamų reikalavimų, taip pat informaciją apie savo finansavimo šaltinius, organizacinę, valdymo ir narystės struktūrą, įstatuose nurodytus tikslus ir veiklą (RAD 4 str. 3 d. f p.).

Kontrolinis sąrašas kriterijų, kuriuos turi atitikti subjektas, kad būtų paskirtas kompetentingu subjektu VIDAUS atstovaujamyjū ieškinių pareiškimo tikslu.

Kriterijai, kuriuos turi atitikti kompetentingas subjektas, kad jam būtų suteikta teisė teikti vidaus atstovaujamuosius ieškinius, **nustatomi nacionaliniu lygmeniu**. Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje numatyta, kad valstybėms narėms tokiu atveju suteikiama galimybė taikyti tuos pačius kriterijus, kaip ir skiriant kompetentingus subjektus tarpvalstybinių atstovaujamyjū ieškinių pareiškimo tikslu arba nustatyti kitokius reikalavimus. Tačiau pastaruoju atveju tokie reikalavimai turi atitikti direktyvos tikslus (RAD 4 str. 4 d.).

Reikalavimai, taikomi kompetentingam subjektui, kuris turi teisę teikti vidaus atstovaujamuosius ieškinius		
Ne tokie griežti kaip kriterijai, taikomi kompetentingiems subjektams, reiškiantiems tarpvalstybinius atstovaujamuosius ieškinius.	Griežtesni už kriterijus, taikomus kompetentingiems subjektams, reiškiantiems tarpvalstybinius atstovaujamuosius ieškinius. <i>pvz., valstybės narės gali nuspręsti, kad kompetentingi subjektai turėtų tam tikrą narių skaičių.</i>	Tokie pat kaip kriterijai, taikomi kompetentingiems subjektams, reiškiantiems tarpvalstybinius atstovaujamuosius ieškinius. (žr. aukščiau).
		
Valstybėms narėms nustatyta pareiga užtikrinti, kad kriterijai atitiktų RAD tikslus.		

4.5. Kokios pasekmės kyla tapus kompetentingu subjektu?

Vadovaujantis Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje įtvirtintu abipusio pripažinimo principu, kompetentingi subjektai, valstybėje narėje iš anksto paskirti tarpvalstybinių atstovaujamyjū ieškinių tikslu, pripažįstami ir kitose valstybėse narėse (RAD 6 str.).

Bylos nagrinėjimo metu kompetentingi subjektai turi šalies ieškovės teises ir pareigas. Atstovaujamoju ieškiniu suinteresuoti vartotojai savo interesus gina kompetentingų subjektų pareikštais ieškiniiais, patys nebūdami bylos šalimi (RAD 7 str. 6 d.).

Ar vartotojai gali patys dalyvauti atstovaujamojo ieškinio procese?

Atskiri vartotojai, nors ir susiję su atstovaujamoju ieškiniu, procese nėra ieškovai. Todėl jie negali kištis į kompetentingų subjektų priimamus procesinius sprendimus ar prašyti atlikti tam tikrus procesinius veiksmus. Tačiau valstybės narės gali suteikti atstovaujamoju ieškiniu suinteresuotiems vartotojams tam tikras teises (pavyzdžiui, galimybę apskusti galutinį sprendimą dėl savo individualaus reikalavimo).

4.6. Ar informacija apie paskirtus kompetentingus subjektus yra vieša?

Kiekviena valstybė narė turi sudaryti kompetentingų subjektų, iš anksto paskirtų tarpvalstybinių atstovaujamųjų ieškinių pareiškimo tikslu, sąrašą, įskaitant tų kompetentingų subjektų pavadinimą ir įstatuose nurodytą tikslą. Sąrašas turi būti skelbiamas viešai. Europos Komisija kaupia informaciją apie kiekvieną valstybės narę ir viešai skelbia visų kompetentingų subjektų, paskirtų tarpvalstybiniam veiksmams vykdyti, sąrašą. Komisija atnaujina tą sąrašą visais atvejais, kai Komisijai pranešama apie valstybių narių kompetentingų subjektų sąrašų pakeitimus (RAD 5 str. 1 d.).

Atitinkamai Valstybės narės užtikrina, kad informacija apie kompetentingus subjektus, iš anksto paskirtus vidaus atstovaujamųjų ieškinių pareiškimo tikslu, būtų paskelbta viešai (RAD 5 str. 2 d.).

4.7. Ar kompetentingi subjektai yra prižiūrimi? Ar jie gali prarasti suteiktą statusą?

Valstybė narė arba Europos Komisija gali pareikšti susirūpinimą, ar kompetentingas subjektas, paskirtas teikti tarpvalstybinius atstovaujamuosius ieškinius, laikosi jam keliamų reikalavimų. Tokiu atveju tą kompetentingą subjektą paskyrusi valstybė narė turi ištirti susirūpinimą keliantį atvejį. Nustačius, kad subjektas nebesilaiko vieno ar daugiau kriterijų, valstybė narė panaikina kompetentingo subjekto paskyrimą. Taip pat Direktyvoje įtvirtinta valstybių narių pareiga bent kas penkerius metus įvertinti, ar kompetentingi subjektai ir toliau laikosi RAD 4 str. 3 d. išvardytų kriterijų (RAD 5 str. 3 d. ir 4 d.).

Atstovaujamojo ieškinio atveju prekiautojas atsakovas turi teisę pareikšti pagrįsta susirūpinimą teismui ar administracinei institucijai dėl to, ar kompetentingas subjektas laikosi jam nustatytų kriterijų (RAD 5 str. 4 d.).

5. ATSTOVAUJAMUOJU IEŠKINIŲ SUINTERESUOTŲ VARTOTOJŲ GRUPĖS: KADA IR KAIP JOS SUDAROMOS?

5.1 Vartotojų grupės, kurių vardu reiškiami ieškiniai

Kompetentingas subjektas turi nuspręsti, **kokios vartotojų grupės** vardu bus pareikštas konkretus atstovaujamas ieškinys. **Atstovaujamojo ieškinių direktyvoje numatytos įvairios konfigūracijos.**

Panagrinėkime, pavyzdžiui, į *Dieseltgate* panašią situaciją, kai suinteresuoti vartotojai yra iš daugelio skirtingų šalių. Kompetentingas subjektas gali rinktis toliau aptartas galimybes.

- **Imtis visos Europos suinteresuotų vartotojų atstovavimo veiksmų.** Tai reiškia, kad vartotojų organizacija, jei ji bus paskirta kompetentingu subjektu, galės pareikšti vieną ieškinį dėl visų Europos vartotojų, susijusių su konkrečiu pažeidimu, apsaugos, laikydama ES ir nacionalinės tarptautinės privatinės teisės taisyklių (žr. daugiau 11 skirsnyje).
- Taip pat **ta pati organizacija** dėl skirtingų strateginių priežasčių to paties pažeidimo atveju **gali nuspręsti atstovauti tik vienos arba dviejų valstybių narių vartotojams.**
- Dar viena galimybė – **įvairios organizacijos** iš skirtingų valstybių narių gali bendradarbiauti ir toje pačioje byloje pareikšti vieną ieškinį arba lygiagrečiai pareikšti keletą ieškinių, atstovaudamos skirtingoms vartotojų grupėms.

Be to, kvalifikuotam subjektui svarbu nuspręsti, ar jis ketina pareikšti atstovaujamojo ieškinį dėl uždraudžiamųjų priemonių, teisių gynimo priemonių ar abiejų šių priemonių. Jei ieškinys teikiamas tik dėl uždraudžiamųjų priemonių, 5.1 punkte aprašyti atitinkamų vartotojų sutikimo dalyvauti (angl. *opt-in*) arba atsisakymo dalyvauti (angl. *opt-out*) mechanizmai nėra taikomi.

5.2. *Opt-in* ir *opt-out* mechanizmai

Reiškiant kolektyvinio teisių gynimo ieškinį esminis klausimas yra suinteresuotų vartotojų grupės sudarymas. Tam taikomi du pagrindiniai procedūriniai mechanizmai:

- ***Opt-in (sutikimo dalyvauti) mechanizmas:*** nukentėję vartotojai **nėra savaime įtraukiami į grupę, kurios vardu reiškiamas ieškinys.** Jie turi **patys aktyviai įsitraukti** į grupę, t.y. aiškiai išreikšti savo ketinimą.
- ***Opt-out (atsisakymo dalyvauti) mechanizmas:*** visi nukentėję vartotojai **pagal nutylėjimą laikomi priklausančiais grupei, kurios vardu teikiamas ieškinys.** Jei jie nori

pasišalinti iš grupės, turi atlikti aktyvius veiksmus, t.y. aiškiai nurodyti tokį savo ketinimą.

Paprastai tariant, *opt-in* sistemoje reikalaujama, kad žalą patyręs vartotojas pareikštų norą prisijungti grupės, o *opt-out* sistemoje – priešingai – patvirtintų, kad nori pasišalinti iš grupės.

Opt-in ir *opt-out* modelių pagrindinis skirtumas nurodytas žemiau.

Kodėl tai svarbu?

Šių dviejų mechanizmų (*opt-in* ir *opt-out*) privalumai ir trūkumai ilgą laiką buvo išsamiai aptarinėjami. Kai kurie tyrimai parodė, kad taikant *opt-out* sistemą grupės paprastai būna didesnės, nei *opt-in* atveju. Taip yra todėl, kad įprastai grupę palieka nedaug suinteresuotų asmenų. Kai kurie kolektyvinio teisių gynimo srityje dirbantys ekspertai teigia, kad *opt-in* modelis nėra veiksmingas, nes šiuo atveju procesas brangus ir ilgas, jam koją kiša vartotojų inertiškumas (dėl šios savybės didžioji dalis nukentėjusių asmenų patys neteikia ieškinių). Tačiau, *opt-out* sistema kartais vaizduojama kaip prieštaraujanti tam tikroms procesinėms taisyklėms (pavyzdžiui, Prancūzijoje galiojančiai nuostatai, vadinamai *nul ne plaide par procureur*, kuri reikalauja, kad kiekvienas asmuo, veikiantis kaip ieškovas ar teismo proceso metu individualiai atskleistų savo tapatybę).

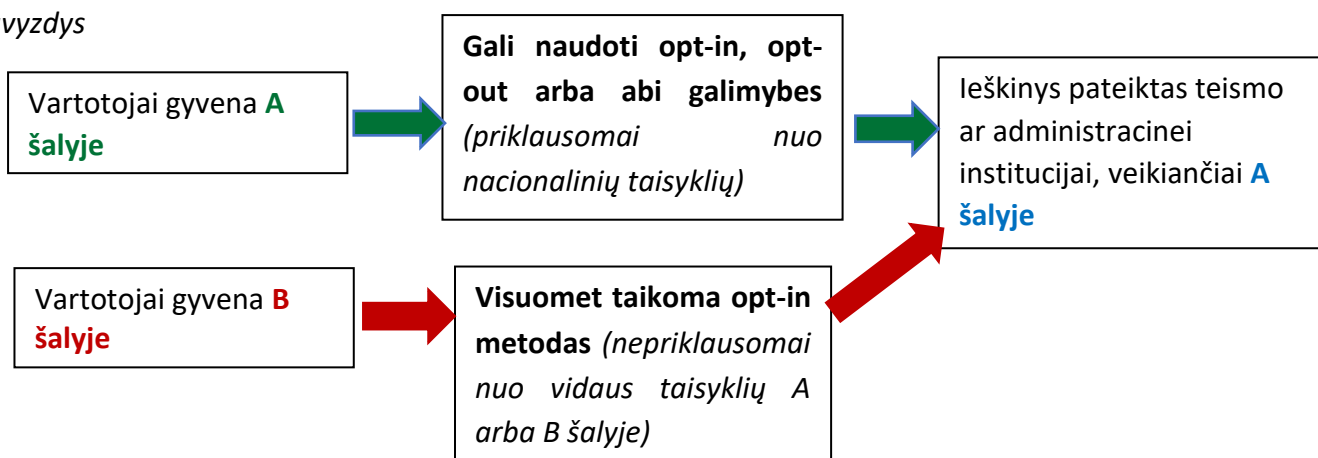
5.3. Kas nusprendžia, kuris mechanizmas – *opt-in* ar *opt-out* – bus taikomas?

- **Atstovaujamyjū ieškinių direktyva**

Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje valstybėms narėms paliekama galimybė pasirinkti sutikimo dalyvauti arba atsisakymo dalyvauti mechanizmą, arba jų derinį (RAD 9 str. 2-4 dalys). Pavyzdžiui, valstybė narė gali nuspręsti, kad vienas mechanizmas bus taikomas atstovavimo ieškiniams, pareikštiems tam tikrose srityse arba dėl tam tikros rūšies žalos, o kitas – kitų kategorijų byloms. Taip pat gali numatyti, kad visų rūšių byloms bus taikomas bendras principas. Galiausiai, valstybės narės gali suteikti teismui galimybę naudotis *opt-in* ar *opt-out* mechanizmu, atsižvelgiant į konkrečios bylos specifiką.

Bet kokių atveju, pagal Atstovaujamyjų ieškinių direktyvą, vartotojams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje nei teismo ar administracinės institucijos, kuriai pateikiamas atstovaujamas ieškiny, steigimo vieta, visada taikomas *opt-in* mechanizmas.

Pavyzdys

- Opt-in ir opt-out nacionalinėse kolektyvinio teisių gynimo sistemose***

Kaip parodyta žemiau pateiktoje lentelėje, valstybės narės savo nacionalinėse sistemose taiko skirtingus mechanizmus.

Šalis			
Mechanizmas	Opt-in only	Opt-out	Opt-in ARBA Opt-out
Kas nustato?	Nustatyta teisės aktuose.	Nustatyta teisės aktuose.	Teisės aktais suteikiama tam tikra veiksmų laisvė teisėjams (žr. aukščiau).

Kokį mechanizmą renkasi Belgija? Sprendžia teismas

Belgijoje teisėjai turi galimybę rinktis opt-in arba opt-out mechanizmą. Teisėjas priima sprendimą pateikus ieškinį, pagal konkrečios bylos specifiką. Tačiau yra keletas šios bendros taisyklės išimčių.

- Pirmą, kai kolektyviniu ieškiniu siekiama atlyginti fizinę ar moralinę žalą, visada taikoma **opt-in** procedūra.
-
- Antra, grupės nariams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta nėra Belgijoje, visuomet taikoma **opt-in** procedūra.

5.4. Kada vartotojai turi pasirinkti opt-in arba opt-out mechanizmą?

- **Atstovaujamyjū ieškinių direktyva**

Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje valstybėms narėms palieka teisė nustatyti, kaip ir kuriame atstovaujamojo ieškinio etape atskiri vartotojai gali išreikšti savo norą ar nenorą būti atstovaujamiems kompetentingo subjekto (RAD 9 str. 2 d.). Tačiau iš esmės jie tai turėtų padaryti tik po to, kai teismui arba administracinei institucijai pateikiamas konkretus ieškinys.

- **Nacionalinės kolektyvinio teisių gynimo procedūros**

Europoje taikoma keletas modelių. Pavyzdžiui, Prancūzijoje veikia „*vėlyvojo sutikimo dalyvauti sistema*“. Pirmiausia ieškovas inicijuoja grupės ieškinį kelių atskirų bylų pagrindu. Šiame etape nedalyvauja jokia vartotojų grupė. Vėliau, remdamasis atskirų bylų analize, teismas sprendžia dėl atsakovo verslininko atsakomybės ir savo sprendime nustato kriterijus ir terminus, kurių turi laikytis atstovaujamoju ieškiniu suinteresuoti vartotojai, kad būtų įtraukti į grupę. Trečias žingsnis – kai teismo sprendimas įsigalioja, atskiri vartotojai gali prisijungti prie grupės.

6. ATSKIRŲ VARTOTOJŲ INFORMAVIMAS APIE ATSTOVAUJAMOJO IEŠKINIO EIGĄ

6.1. Kas ir kada turi informuoti vartotojus?

Vartotojų informavimas yra svarbi kolektyvinio teisių gynimo proceso dalis, nes suinteresuoti vartotojai privalo žinoti apie ieškinio iniciavimą bei apie jo eigą.

- **Atstovaujamyjū ieškinių direktyva**

Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje įtvirtinta: valstybės narės nustato taisykles, kuriomis užtikrinama, kad kompetentingi subjektai savo interneto svetainėje pateiktą informaciją apie atstovaujamuosius ieškinius, kuriuos jie nusprendė pareikšti teisme ar administracinėje institucijoje. Taip pat privaloma skelbti atstovaujamyjū ieškinių nagrinėjimo padėtį ir rezultatus (RAD 13 str. 1 d.).

Be bendrosios informavimo pareigos, direktyvoje numatyti konkretūs informavimo reikalavimai pranešimams apie vykdomus veiksmus ir proceso rezultatus.

Svarbu, kad vartotojams, suinteresuotiems nagrinėjamu atstovaujamoju ieškiniu dėl teisių gynimo priemonių, būtų laiku ir tinkamomis priemonėmis teikiama informacija apie atstovaujamąjį ieškinį, ir jie galėtų aiškiai ar numanomai išreikšti savo norą būti atstovaujamais tame atstovaujamajame ieškinyje pagal valstybės narės nustatytas taisykles (RAD 13 str. 2 d.).

Be to, teismas arba administracinė institucija, atsakinga už atstovaujamojo ieškinio nagrinėjimą iš esmės, turėtų pareikalauti, kad atsakovas (prekiautojas (-ai) savo sąskaita per konkretų terminą informuotų vartotojus, suinteresuotus atstovaujamoju ieškiniu, apie galutinius atstovaujamojo ieškinio rezultatus, be kita ko, kai tinkama, informuojant visus suinteresuotus vartotojus individualiai. Valstybės narės gali nustatyti taisykles, pagal kurias prekiautojo būtų reikalaujama pateikti tokią informaciją vartotojams tik tuomet, jei to reikalauja kompetentingas subjektas.

Be to, valstybės narės savo nacionalinės teisės aktuose gali numatyti, kad pralaimėjęs prekiautojas neprivalo teikti informacijos apie galutinį ieškinio rezultatą ir kad vartotojai bus informuojami kitu būdu. Bet kokių atveju, sprendimą dėl to, kokių būdu vartotojai turėtų būti informuojami, taip pat gali priimti teismai arba administracinės institucijos, nagrinėjančios konkrečius ieškinius (RAD 13 str. 3 d., Konstatuojamosios dalies 62 p.).

Informavimo reikalavimai taip pat taikomi kompetentingiems subjektams, kiek tai susiję su galutiniais sprendimais dėl atstovaujamyjū ieškinių dėl teisių gynimo priemonių nepripažinimo ar atmetimo (RAD 13 str. 3 d.).

Valstybės narės turi užtikrinti, kad bylą laimėjusi šalis galėtų susigrąžinti išlaidas, susijusias su informacijos teikimu vartotojams atstovaujamojo ieškinio kontekste (RAD 13 str. 5 d.).

Galiausiai, valstybės narės gali sukurti nacionalines elektronines duomenų bazines, kuriose būtų viešai prieinama bendra informacija apie nagrinėjamus ir baigtus nagrinėti atstovaujamuosius ieškinius (RAD 14 str.).

- **Nacionalinės kolektyvinio teisių gynimo procedūros**

Vartotojų informavimo taisyklės ir nuostatos, kas turėtų padengti informacijos sklaidos išlaidas, įvairiose valstybėse narėse skiriasi. Pavyzdžiui, Prancūzijoje pagal galiojančią kolektyvinio ieškinio procedūrinę sistemą, ieškovė organizacija gali skleisti informaciją apie ieškinį tik tada, kai įsigalioja teismo priimtas sprendimas.

Be to, kai kurios valstybėse narėse jau veikia atitinkami registrai, kuriuose pateikiama informacija apie atstovaujamuosius ieškinius. Nyderlanduose toks registras skelbiamas Rechtspraak interneto svetainėje: www.rechtspraak.nl/Registers/centraal-register-voor-collectieve-vorderingen/. Vokietijoje registro duomenis galima rasti Federalinės teisingumo ministerijos (Bundesamt für Justiz) interneto svetainėje: www.bundesjustizamt.de/DE/Themen/Buergerdienste/Klageregister/Bekanntmachungen/Klagen_node.html/.

6.2. Kaip vartotojai turėtų būti informuojami apie atstovaujamuosius ieškinius?

- **Atstovaujamųjų ieškinių direktyva**

Remiantis direktyvos konstatuojamosios dalies 58-63 punktuose pateiktomis nuostatomis, vartotojams teikiama informacija turėtų būti tinkama ir proporcinga atsižvelgiant į bylos aplinkybes. Informacija gali būti teikiama įvairiais kanalais, įskaitant:

- kompetentingo subjekto ar prekiautojo interneto svetainės;
- regioninius ar nacionalinius laikraščius;
- socialinę žiniasklaidą ir kt.

- **Nacionalinės kolektyvinio teisių gynimo procedūros**

Įvairiose valstybėse narėse naudojamos priemonės skiriasi. Pavyzdžiui, neseniai kai kurios vartotojų organizacijos iniciavo viešųjų ryšių akcijas, kurios padėjo informuoti vartotojus apie kolektyvinio teisių gynimo galimybes. 2014 m. Italijos vartotojų organizacija „Altroconsumo“, inicijavusi grupės ieškinį prieš bendrovę „Trenord“, surengė keletą viešų renginių, įskaitant *flashmobą*, prie kelių Lombardijos regiono (Italija) geležinkelio stočių įėjimų. Taip buvo skatinama daugiau vartotojų prisijungti prie ieškinio. Akcija atkreipė visuomenės dėmesį ir strategija pasiteisino – galutinę grupę sudarė daugiau kaip 6 000 vartotojų.

7. ATSTOVAUJAMOJO IEŠKINIO PRIIMTINUMAS

7.1. Kodėl atstovaujamesiems ieškiniams keliamas priimtino reikalavimas?

Atstovaujamojo ieškinio priimtino reikalavimas numatytas siekiant dviejų tikslų. Pirma, tai padeda atmesti akivaizdžiai nepagrįstus ieškinius kuo ankstesniame proceso etape pagal nacionalinę teisę, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo bylinėjimusi. Antra, taip siekiama nustatyti bylas, kurios neatitinka atstovaujamojo ieškinio reikalavimų.

Kita vertus, ieškinio priimtino etapas gali turėti ir neigiamų aspektų, nes dėl jo procedūra tampa ilgesnė ir sudėtingesnė. Kai kurių šalių patirtis rodo, kad atsakovai įprastai sugaišta daug laiko ir išteklių, kad užginčytų ieškinių priimtino pačioje pradžioje, todėl diskusijos dėl ieškinio pagrįstumo nusikelia vėlesniam laikui.

7.2. Kokie reikalavimai keliami atstovaujamesiems ieškiniams, kad jie būtų priimti nagrinėti?

- **Atstovaujamojo ieškinių direktyva**

Atstovaujamojo ieškinių direktyvoje numatyti bendrieji atstovaujamojo ieškinių priimtino principai (7 str. 3 d. ir 7 d. ir Konstatuojamosios dalies punktai: 12, 31, 34, 39, 43, 49 ir 52).

Direktyvoje valstybėms narėms suteikiama tam tikra laisvė nustatyti atstovaujamesiems ieškiniams taikytinas taisykles (RAD Konstatuojamosios dalies 12 p.). Valstybės narės gali remtis bendrosiomis civilinio proceso taisyklėmis arba įtvirtinti specialias nuostatas, reglamentuojančias atstovavimo ieškinių priimtino. Pavyzdžiui, pačios valstybės narės gali nustatyti mažiausią būtiną vartotojų, suinteresuotų atstovaujamojo ieškiniu, skaičių, arba reikalaujamą individualių reikalavimų panašumo lygį, kad byla būtų priimta nagrinėti kaip atstovaujamojo ieškiny. Tačiau priimtino reikalavimai neturėtų trukdyti atstovavimo ieškinių teikimui. Be to, laikantis nediskriminavimo principo, tarpvalstybiniais atstovaujamesiems ieškiniams taikomi priimtino reikalavimai neturėtų skirtis nuo reikalavimų, taikomų nacionaliniams atstovaujamesiems ieškiniams.

- **Nacionalinės kolektyvinio teisių gynimo procedūros**

Kai kurios valstybės narės nacionalinėse atstovaujamyjū ieškinių procedūrose nustatė savo priimtimumo reikalavimus, įskaitant (*inter alia*):

- *Bendrumo* reikalavimas: atskiri ieškiniai turi būti pakankamai vieningi ir juose turi būti keliami panašūs arba susiję fakto ir (arba) teisės klausimai. Šis reikalavimas taikomas daugumoje valstybių narių, kuriose galima pasinaudoti kolektyviniu ieškiniu.

- *Pranašumo* reikalavimas: pareikšti reikalavimą naudojantis atstovaujamojo ieškinio tvarka turėtų būti veiksmingiau nei bylinėtis individualiai. Šis reikalavimas taikomas tokiose šalyse kaip Belgija, Danija, Italija, Suomija bei Lietuva.

- *Grupės narių skaičiaus* reikalavimas: atstovaujamas ieškiny yra priimtinas, jei prie grupės prisijungia tam tikras skaičius asmenų. Šis reikalavimas taikomas Lietuvoje ir Prancūzijoje.

7.3. Kas vertina, ar ieškiny atitinka priimtimumo reikalavimus?

Priklausomai nuo valstybės narės, atstovavimo ieškinių priimtimumą vertina teismas arba administracinė institucija. Atstovaujamyjū ieškinių direktyvoje numatyta, kad sprendimas, kuriuo atstovaujamas ieškiny pripažįstamas nepriimtinu, turėtų nepažeisti ieškiniu suinteresuotų vartotojų teisių. Todėl atskiri vartotojai vis tiek gali teikti individualų ieškinį teisme dėl klausimo, kuris buvo nepriimtino atstovavimo ieškinio dalykas. Taip pat atskiri vartotojai taip pat gali būti atstovaujami kitame kolektyviniame ieškinyje.

8. ATSTOVAUJAMŲJŲ IEŠKINIŲ FINANSAVIMAS

Kolektyvinių ieškinių sumos įprastai būna labai didelės. Atstovaujамų vartotojų skaičius gali siekti tūkstančius ar net šimtus tūkstančių vartotojų, jiems padaryta bendra žala ir sudėtingo proceso išlaidos dažnai siekia šimtus tūkstančių eurų.

Pavyzdžiui, Italijoje inicijuojant kolektyvinį ieškinį prieš *Volkswagen* koncerną, Italijos vartotojų organizacija „Altroconsumo“ išleido apie 200.000 eurų tik informacinei kampanijai, kuri paskleidė žinią vartotojams ir paskatino juos jungtis prie grupės.

Kolektyvinių ieškinių finansavimas taip pat aptartas Atstovaujамų veiksmų direktyvoje. Joje numatyta, kad Europos šalyse turi imtis priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti, kad proceso išlaidos nekliudytų kompetentingiems subjektams pareikšti ieškinius (RAD 20 str.). Iš tiesų teisės aktais galima sumažinti kai kurias tiesiogines teismo išlaidas ir padaryti kolektyvinius ieškinius pigesnius. Pavyzdžiui, Portugalijos civilinio proceso kodekse yra nuostata, kurioje sakoma, kad apskaičiuojant teismo mokesčius grupės ieškiniai taikoma viršutinė 66 000 eurų riba. Tai gerokai sumažina teismo mokesčius, nes tais atvejais, kai bendra žala yra daug didesnė (ji gali siekti kelis milijonus eurų), teismo mokesčiai skaičiuojami tik nuo 66 000 eurų sumos. Vokietijoje taip pat galioja panaši nuostata, nors taikoma aukštesnė (250 000 eurų) viršutinė riba. RAD taip pat leidžia valstybėms narėms nustatyti vartotojams nedidelį dalyvio mokestį ar panašų mokestį, kad jie galėtų dalyvauti kolektyviniame ieškinyje.

Tačiau, net ir pritaikius tokias išlygas, kolektyvinių ieškinių išlaidos gali būti pernelyg didelės ne pelno siekiančioms organizacijoms, pavyzdžiui, vartotojų asociacijoms. Advokatų honorarai sudaro nemažas sumas, ypač jei byla keliauja per visus apeliacinio (ar net kasacinio) proceso etapus. Gali prireikti ekspertizių, laboratorinių tyrimų ar kitų brangiai kainuojančių įrodymų.

Trumpai tariant, tam tikras atstovaujамų ieškinių finansavimas yra būtinas. Dažniausiai naudojamos galimybės: valstybės finansavimas, specialūs kolektyvinių ieškinių fondai, teisinis draudimas ar komercinis trečiųjų šalių finansavimas. Kiekvienas iš šių būdų turi trūkumų, todėl geriausia derinti keletą skirtingų finansavimo šaltinių.

Vienas iš prieštarigamiausiai vertinamų finansavimo šaltinių yra komercinis trečiųjų šalių finansavimas. Kadangi tokie finansuotojai už savo investicijas ima komisinį mokestį, tai gali reikšti, kad vartotojai negaus visos kompensacijos sumos, nebent papildomi mokesčiai būtų išieškoti iš prekiautojo kartu su vartotojams mokėtina kompensacija (pvz., taikant principą „pralaimėjusi šalis moka“). Tačiau naudinga turėti šią galimybę labai didelėse ir daug lėšų

reikalaujančiose bylose, nes kitu atveju būtų neįmanoma inicijuoti ieškinio. Be to, kai trečiosios šalys finansuoja ieškinio procesą, jos atidžiai įvertina ir pačią bylą, ir sėkmės galimybes, tokia analizė taip pat gali būti vertinga. Atstovaujamojo ieškinių direktyvoje reglamentuojamas trečiųjų šalių finansavimas ir nustatoma tokio finansavimo naudojimo tvarka (RAD 10 str.). Šio straipsnio nuostatomis ES valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad tais atvejais, kai atstovaujamojo ieškinį dėl teisių gynimo priemonių finansuoja trečioji šalis, kiek tai leidžiama pagal nacionalinę teisę, būtų užkirstas kelias interesų konfliktams ir kad trečiųjų šalių, kurios yra ekonomiškai suinteresuotos atstovaujamojo ieškinio pareiškimu arba jo rezultatu, finansavimas nenukreiptų atstovaujamojo ieškinio nuo vartotojų kolektyvinių interesų apsaugos. Visų pirma valstybės narės turi užtikrinti, kad tais atvejais, kai naudojamas trečiųjų šalių finansavimas, kompetentingų subjektų sprendimams, priimamiems atstovaujamojo ieškinio kontekste, įskaitant sprendimus dėl taikaus susitarimo, trečioji šalis nedarytų nederamos įtakos taip, kad būtų pakenkta atstovaujamojo ieškiniu suinteresuotų vartotojų kolektyviniams interesams. Be to, trečiosios šalies finansuotojai negali finansuoti ieškinių, kurių atsakovas yra finansavimo teikėjo konkurentas arba nuo kurio finansavimo teikėjas yra priklausomas. Teismai tikrina, ar nėra tokių aplinkybių, ir gali įpareigoti juridinį asmenį atsisakyti finansavimo arba nepripažinti kompetentingo subjekto procesinio subjektiškumo konkrečaus atstovaujamojo ieškinio atveju.

9. TAIKŪS SPRENDIMAI IR KOLEKTYVINIAI SUSITARIMAI

9.1. Išankstinės konsultacijos siekiant taikaus sprendimo

- ***Atstovaujamojo ieškinių direktyva***

Atstovaujamojo ieškinių direktyvoje numatyta, kad valstybės narės gali reikalauti, kad kompetentingas subjektas prieš prašydamas taikyti uždraudžiamąsias priemones, pasikonsultuotų su susijusiu prekyautoju (RAD 8 str. 4 d.). Tokie reikalavimai pagal nacionalinę teisę taip pat galėtų būti taikomi atstovaujamosiems ieškiniams dėl teisių gynimo priemonių (RAD Konstatuojamoji dalis, 41 p.). Išankstinės konsultacijos negali vykti ilgiau nei dvi savaites. Jeigu prekyautojas nenutraukia pažeidimo per dvi savaites po prašymo dėl konsultacijų gavimo, kompetentingas subjektas gali nedelsdamas pareikšti atstovaujamojo ieškinį dėl uždraudžiamosios priemonės teismui arba administraciniam subjektui.

- ***Nacionalinės kolektyvinio teisių gynimo procedūros***

Tokių išankstinių konsultacijų reikalaujama ir pagal tam tikras nacionalines atstovaujamojo ieškinių procedūras.

Kai kuriose valstybėse narėse išankstinės konsultacijos vykdomos pareiškus ieškinį, ir šis etapas yra privalomas, kad bylą būtų galima nagrinėti toliau. Pavyzdžiui, pagal Belgijos

kolektyvinio ieškinio taisyklės, teismui patikrinus reikalavimų priimtinumą, grupę atstovaujanti organizacija ir prekiautojas turi pradėti derybas, kad pasiektų kolektyvinį susitarimą. Derybų laikotarpį nustato teisėjas, jis trunka nuo 3 iki 6 mėnesių (vieną kartą gali būti pratęstas). Jei šalys nepriima taikaus susitarimo, byla nagrinėjama teisme.

9.2. Susitarimai dėl teisių gynimo priemonių ir jų kontrolė

- **Atstovaujamųjų ieškinių direktyva**

Atstovaujamųjų ieškinių direktyvoje numatyta, kad „atstovaujamųjų ieškinių dėl teisių gynimo atveju skatinama sudaryti kolektyvinius taikius susitarimus, kuriais siekiama vartotojams, patyrusiems žalą, taikyti teisių gynimo priemonės“ (RAD Konstatuojamoji dalis, 53 p.). Kompetentingas subjektas ir prekiautojas gali kartu pasiūlyti teismui ar administracinei institucijai taikų susitarimą dėl suinteresuotų vartotojų teisių gynimo, taip pat teismas ar administracinė institucija, gali paraginti kompetentingą subjektą ir prekiautoją per pagrįstą terminą pasiekti taikų susitarimą dėl teisių gynimo (RAD 11 str. 1 d.).

Teismas arba administracinė institucija atidžiai išnagrinėja šalių pasiūlytą taikų susitarimą (RAD 11 str. 2 d.). Pirmiausia patikrina, ar jis neprieštaruoja privalomoms nacionalinės teisės normoms, ar nėra sąlygų, kurių vykdymas negali būti užtikrintas (pavyzdžiui, nesąžiningos sutarties sąlygos). Teismas ar administracinė institucija vertina susitarimą, kad jis atitiktų suinteresuotų vartotojų teises ir interesus.

Peržiūrėjus taikų susitarimą galimi du rezultatai (RAD 11 str. 3 d.):

- teismas ir (arba) administracinė institucija **atmeta** susitarimą. Tokiu atveju ji toliau nagrinėja atitinkamą atstovaujamąjį ieškinį.

- teismas ir (arba) administracinė institucija **patvirtina** siūlomą taikų susitarimą. Patvirtinti taikūs susitarimai yra privalomi kompetentingam subjektui, prekiautojui ir atskiriems suinteresuotiems vartotojams. Valstybės narės gali nustatyti taisykles, kad suinteresuoti atskiri vartotojai galėtų sutikti arba nesutikti, kad taikūs susitarimai jiems būtų privalomi.

- **Nacionalinės kolektyvinio teisių gynimo procedūros**

Nacionaliniame lygmenyje jau 10 valstybių narių patvirtino teisės aktus, reglamentuojančius kolektyvinių ieškinių procedūras³ ir daugumoje jų, užtikrinant siūlomų taikių susitarimų teisingumą, svarbus vaidmuo tenka teismui.

---

³ Belgija, Bulgarija, Danija, Italija, Lenkija Lietuva, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Vokietija.

Kolektyvinių susitarimų teisminė priežiūra

Nyderlanduose teismas turi įvertinti, ar vartotojams priteista kompensacijos suma yra pagrįsta ir ar atstovaujамų šalių interesai yra pakankamai apsaugoti. Teismas gali prašyti ekspertų pagalbos, kad šie įvertintų taikaus susitarimo turinį.

Priklausomai nuo bylos, taikaus susitarimo teisingumo vertinimas teisėjams gali būti sudėtinga užduotis. JAV Gairėse teisėjams, nagrinėjantiems kolektyvinius ieškinius, pateikta keletas „įspėjančių rodiklių“, kurie gali nurodyti tikėtiną kolektyvinio susitarimo nesąžiningumą, tad rekomenduojama į juos atkreipti ypatingą dėmesį.

10. GALUTINIŲ SPRENDIMŲ VYKDYMAS, LIKUSIOS SUMOS PASKIRSTYMAS

Atstovaujамųjų ieškinių direktyvoje numatyta – valstybės narės turi užtikrinti, kad teisių gynimo priemone vartotojams būtų suteikta teisė gauti naudos iš numatytų taisomųjų veiksmų ir tuo tikslu nereikėtų pareikšti atskiro ieškinio. Valstybės narės turi nustatyti terminus, iki kurių atskiri vartotojai gali pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis (RAD 9 str. 6 d. ir 7 d.).

Direktyvoje nekalbama apie tai, kaip turėtų būti vykdomos teisių gynimo priemonės. Todėl nacionaliniu lygmeniu taisyklės gali skirtis priklausomai nuo valstybių narių pasirinktų procedūrinių sprendimų. Pavyzdžiui, kai kuriose valstybėse narėse (Belgijoje, Prancūzijoje) teismas gali paskirti likvidatorius arba kolektyvinių ieškinių vykdytojus, kad būtų lengviau paskirstyti priteistą žalą atskiriems vartotojams. Jei šiame etape kyla konfliktų, jie sprendžiami teisme.

Jei pasibaigus nustatytam terminui lieka lėšų, kurių vartotojai neatsiėmė, valstybės narės turi teisę nuspręsti, kam šios sumos turėtų būti skirtos (RAD 9 str. 7 d.). Pavyzdžiui, pinigai gali būti kaupiami specialiame fonde būsimiems atstovavimo ieškiniams finansuoti, arba skirti kitai veiklai finansuoti.

Neišmokėtų lėšų panaudojimas: Kanados Britų Kolumbijos provincijos pavyzdys

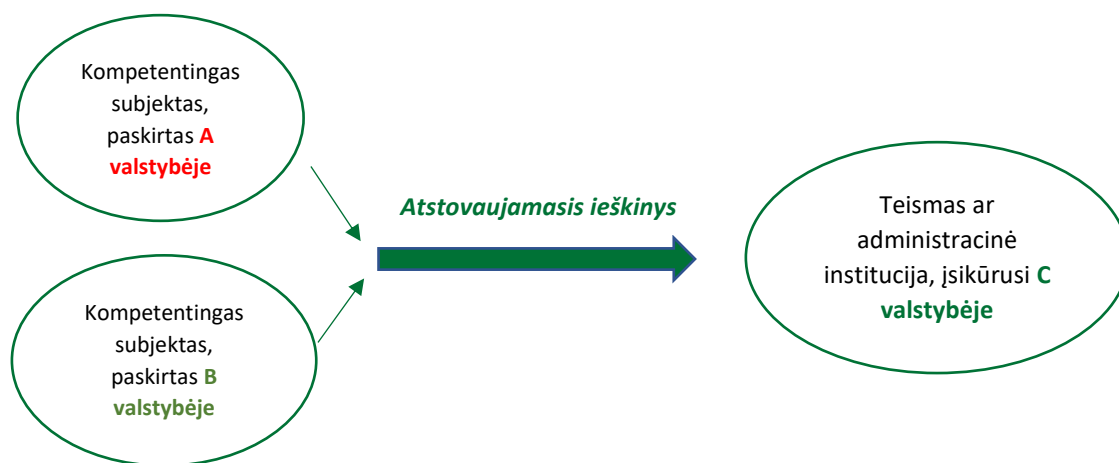
Pagal Kanados Britų Kolumbijos provincijoje galiojančias grupės ieškinio taisykles, jei lieka nepaskirstytų lėšų, teismas nurodo, kad 50 proc. nepaskirstytos sumos būtų skirta Britų Kolumbijos teisės fondui - ne pelno organizacijai, remiančiai projektus, užtikrinančius geresnę prieigą prie teisinių paslaugų.

11. TARPVALSTYBINIŲ ATSTOVAUJAMŲJŲ IEŠKINIŲ PAREIŠKIMAS

11.1. Bendri atstovaujameji ieškiniai, pareikšti kompetentingų subjektų

Laikantis abipusio pripažinimo principo, kompetentingi subjektai, kitoje valstybėje narėje paskirti tarpvalstybinių atstovaujamųjų ieškinių tikslu, gali pareikšti tokius ieškinius kitose valstybėse narėse (RAD 6 str. 1 d. ir 3 d.). Be to, siekiant apsaugoti vartotojų skirtingose valstybėse narėse kolektyvinius interesus, atstovaujamejį ieškinį teisme ar administracinėje institucijoje gali pareikšti keleto skirtingų valstybių kompetentingi subjektai (RAD 6 str. 2 d.).

11.2. Atstovaujamesiems ieškiniams taikomos tarptautinės privatinės teisės normos

Dėl nuolat augančio prekių ir paslaugų pardavimo tarptautinio pobūdžio, vis dažniau masinė žala padaroma daugiau nei vienos valstybės vartotojams. Todėl ir kolektyviais ieškiniiais suinteresuotų vartotojų grupė yra išsibarsčiusi po įvairias šalis (pvz., *Dieseltgate* atvejis).

ES yra įtvirtinus kompleksinę tarptautinės privatinės teisės sistemą, kurią pirmiausiai reglamentuoja toliau nurodyti teisės aktai.

- Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo „Briuselis I“
- Reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I)
- Reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II).

Svarbu paminėti, kad ES tarptautinės privatinės teisės taisyklės pritaikytos individualioms byloms ir grindžiamos „vienas prieš vieną“ bylinėjimosi modeliu. Todėl jas taikant kolektyvinių

teisių gynimo kontekste kyla daug klausimų, nes kolektyviniai ieškiniai gali apimti tūkstančius suinteresuotų asmenų, gyvenančių skirtingose valstybėse.

Atstovaujamyjū ieškinių direktyva nesukuria išimtinių taisyklių galiojančioje tarptautinės privatinės teisės sistemoje. Tai reiškia, kad šiuo metu nėra tarptautinių privatinės teisės normų, taikomų konkrečiai tarpvalstybiniais atstovaujamesiems ieškiniams⁴. Todėl kompetentingi subjektai ir toliau turi remtis reglamentu „Briuselis I“, kad nustatytų pateikiamų atstovaujamyjū ieškinių jurisdikciją.

ES Teisingumo Teismas išaiškinimai dėl ES tarptautinės privatinės teisės normų taikymo kolektyvinių ieškinių atveju

Keliuose savo sprendimuose Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) pateikė tam tikras gaires dėl ES tarptautinių privatinės teisės taisyklių taikymo nagrinėjant atstovaujamosius ieškinius. Pavyzdžiui, 2020 m. liepos 9 d. sprendime C-343/19 ESTT išaiškino Reglamento „Briuselis I“ 7 str. 2 d. *Dieselpgate* bylos kontekste ir leido vartotojams, patyrusiems žalą dėl „Volkswagen“ veiklos, pateikti ieškinius savo gyvenamosios valstybės teismams.

12. PAPILDOMI ŠALTINIAI IR NUORODOS

- [Atstovaujamyjū ieškinių direktyva](#).
- [Naujų galimybių vartotojams dokumentų rinkinys](#) (anglų kalba).
- [Europos Parlamento informacinis pranešimas apie Atstovaujamyjū ieškinių direktyvos priėmimą \(2020\)](#) (anglų kalba).
- [Ataskaita apie kolektyvinio teisių gynimo sistemą valstybėse narėse \(2018\)](#) (anglų kalba).
- [Kolektyvinio teisių gynimo situacija ES Komisijos rekomendacijų įgyvendinimo kontekste \(2017\)](#) (anglų kalba).
- [Kolektyvinių ieškinių naudojimo Europos Sąjungos valstybėse narėse studija \(2018\)](#) (anglų kalba).
- [Komisijos rekomendacija dėl kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų \(2013\)](#).
- [Vartotojų teisių gynimo forumas \(CoJEF\)](#)
- Europos Komisijos tarnybų parengti informaciniai dokumentai, diskusijų dokumentai ir ataskaitos, susiję su [Atstovaujamyjū ieškinių direktyva](#) (2021 m. lapkričio mėn.).

⁴ Taip pat byla 167/00 VKI v Henkel, spalio 1 d., 2002 (ECLI:EU:C:2002:555).

Šis dokumentas parengtas pagal paslaugų sutartį su Europos Komisija. Dokumento turinys atspindi tik autoriaus požiūrį ir autorius prisiima už jį atsakomybę. Europos Komisija neatsako už dokumente pateiktos informacijos panaudojimą.